

SOK
INFO

Nr. 189

Januari 2020

Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven - Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik

Het SOK-Bestuur:

Susanne Hanssen	Voorzitter	043-3560244	<i>hanssen.susanne@gmail.com</i>
Rob Visser	Secretaris		<i>secretariaat@sok.nl</i>
Kevin Amendt	Alg. bestuurslid		<i>kevinamendt@gmail.com</i>
John Hageman	Alg. bestuurslid		<i>johnhageman45@gmail.com</i>
Johan Janssen	Alg. bestuurslid		
Patrick Semmeling	Alg. bestuurslid		<i>patrick.semmeling@ziggo.nl</i>
Frans Willems	Alg. bestuurslid		<i>willemsfrans1@gmail.com</i>

SOK-Ledenadministratie:

Ger Beckers, Via Regia 158C, 6217 JZ Maastricht, Tel.: 0651058333 *pghbeckers@ziggo.nl*

SOK-adres Secretariaat:

Aalkeborg 50 6228 BT Maastricht *secretariaat@sok.nl*

Bestuur Stichting ir. D.C. van Schaik:

Joep Orbons	Voorzitter	043 - 3618793	<i>j.orbons@archeopro.nl</i>
Bram Borsboom	Penningmeester	043 - 367 05 17	<i>bramborsboom@home.nl</i>
Stefan Jerzykowski	Technische dienst		<i>s.j.a.jerzykowski@hotmail.com</i>
René Haemers	Secretaris		<i>rhaemers@gmail.com</i>
<i>www.vanschaikstichting.nl</i>			<i>info@vanschaikstichting.nl</i>

Redactie SOK-Mededelingen:

Ton Breuls, Bovenstraat 28, B 3770 Kanne/Riemst, Tel.: +32 12 454 059 *tbreuls@telenet.be*

Redactie SOK-Info:

John Hageman, Op de Bannet 47, 6223 GD Itteren, Tel.: 043 - 364 54 19 *johnhageman45@gmail.com*
Frans Willems, Op de dries 12, 3770 Riemst, Tel.: +32 12 456 411 *willemsfrans1@gmail.com*

De SOK op Internet:

www.sok.nl / *facebook.com/SOKNHGL* Webmaster: Patrick Semmeling *webmaster@sok.nl*

SOK-Avond:

SOK-Avonden worden iedere 2^e vrijdag in de maanden januari, maart, mei, juli, september en november gehouden in het Natuurhistorisch Museum Maastricht. Aanvang 19.30 uur.

Groeven SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik:

De SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik hebben diverse groeven in beheer of een collectieve vergunning voor een groeve. Informatie in verband met het bezoeken van deze groeven is te vinden op de laatste pagina van deze SOK-Info.

Nieuwe SOK – leden

Verwijderd ivm privacy-wet

Adres wijzigingen SOK-leden

Verwijderd ivm privacy-wet

Beste leden,

Susanne Hanssen, voorzitter SOK

Namens het gehele SOK-bestuur en SOK-denktank:

De beste wensen voor een gelukkig, gezond en spetterend 2020!!!

Moge het mergelgehalte hoog zijn!!!

We trappen een nieuw jaar af terwijl we gestaag doorgaan als bestuur/denktank.

Voor mij, als voorzitter, een kans om de rest van haar bestuur eens in het zonnetje te zetten en te bedanken.

Te bedanken voor teveel om op te noemen, al jullie werk, al jullie tijd, al jullie steun voor mij, voor elkaar, maar vooral voor de SOK, bedankt!!!

Ik kan me voorstellen dat het voor leden vaak niet duidelijk is, hoeveel werk er verricht wordt op de achtergrond. Uit eigen ervaring weet ik hoeveel tijd en energie hier in gaat zitten.

Naast mijn eigen drukke leven, kan ik helaas niet altijd de tijd steken in de SOK die ik erin zou willen steken. Maar gelukkig loopt alles gewoon door, dankzij een goed samenwerkend bestuur/denktank.

Bedankt Rob, Kevin, Patrick, John, Peter, René, Frans, Johan en Mike!

Ook voor het komende jaar gaat het bestuur/denktank proberen om naast onze reguliere SOK-avonden, extra activiteiten te organiseren.

Liefst ondergronds natuurlijk. Wie ideeën heeft en/of graag een helpende hand wil bieden, mailen kan: secretariaat@SOK.nl..

Trouloulou

Op onze oproep voor het unieke onderzoeksproject in de Trouloulou heeft een aardige groep onderzoekers gereageerd.

We gaan deze groep binnenkort uitnodigen om samen een onderzoeksplan op te zetten.

Kerstmarkt

De kerstmarktstand in de Gemeentegrot in Valkenburg van de SOK/VSS werd tijdens de decemberweekenden weer bemand door SOK/VSS-leden.

Dank aan al deze vrijwilligers, ik hoop dat het weer gezellig en nuttig was.

Joep Orbons en ik vonden dat we, als voorzitters van de VSS en de SOK, de kop wel konden afbijten op de eerste dag.

We stonden dit jaar op een andere locatie op de markt, er waren dingen beter en dingen minder goed. We willen dit graag evalueren en terugkoppelen aan de gemeente Valkenburg en horen daarom graag jullie bevindingen, mail ze naar: patrick.semmeling@ziggo.nl.

Underground Academy

Het samenwerkingsverband tussen Maastricht Underground (VVV-gidsen Sint Pietersberg) en de SOK/VSS is een groot succes.

De eerste lezing en excursie werd goed bezocht en is voor herhaling vatbaar.

Dit initiatief wordt dus gecontinueerd.

SOK-avond 10 januari 2020

Edo Noordermeer van Fugro over meetsystemen in de Gemeentegrot Valkenburg om mechanische veiligheid van het gesteente te monitoren.

Mevrouw Bartels-Coenen over het schuilkelderplan (2e WO) in de Sint Pietersberg.

Bezoekers opgespoord: Nicolaus en Hieronymus van Rotshoek

John Caris

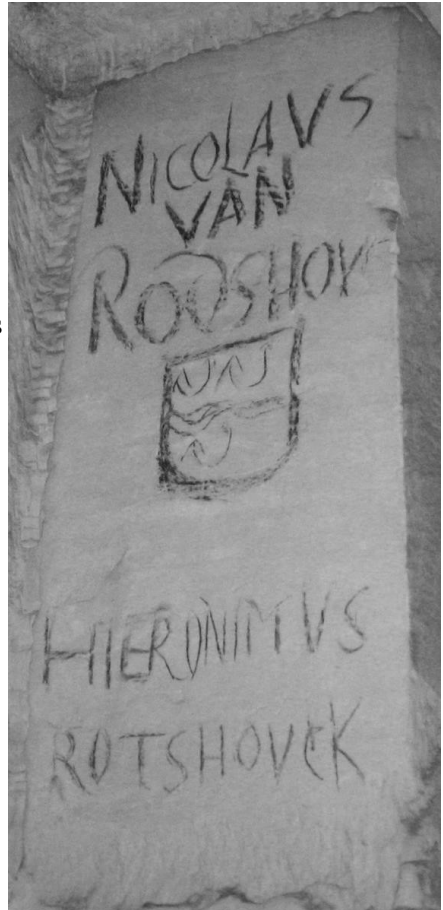
In Zonneberg bevinden zich veel nissen die, doordat ze hoger liggen dan het huidige vloerniveau, verschoond zijn gebleven van moderne opschriften, poetsdrift van champignonkwekers en andere bedreigingen. Deze kamers bevatten zodoende vaak de mooiste oude opschriften en tekeningetjes. In één zo'n hooggelegen nis, niet ver van de tweede pompenkamer, trof ik een tweetal namen aan: Nicolaus van Rotshoek en Hieronymus van Rotshoek. Deze namen vallen op doordat zij er meerdere keren geschreven staan. Ook staan zij redelijk groot geschreven, twee keer met hetzelfde familiewapen. Het

meest opvallende is wellicht dat het hier twee mannen met dezelfde opmerkelijke achternaam betreft. Van Rotshoek is geen gebruikelijke naam in onze omgeving. Iets anders dat opvalt is de afwijkende schrijfwijze. Rotshouck, Rodtshouck en uit archiefbronnen de schrijfwijze Rotshoek. Eén van de opschriften in Zonneberg is gedateerd maar helaas is het jaartal slechts half leesbaar 16xx. Vrijwel alle Van Rotshoeken die te vinden zijn in online genealogie bronnen kwamen uit Zuid-Holland.

Een eerste zoektocht online leverde al meteen resultaat. De beide mannen staan genoemd als regent van het gereformeerde weeshuis te Maastricht. Dit weeshuis was vanaf 1641 gevestigd in het voormalige Minderbroederklooster aan de Sint Pieterstraat waar tegenwoordig het RHCL is gevestigd en later aan de Lenculenstraat. In 1641 was Hieronymus regent en in de jaren 1687 en 1695 Nicolaus. De regenten of weesvaders stonden aan het hoofd van het weeshuis en werden voor de periode van een jaar benoemd. Mogelijk betreft het hier, zeker gezien de jaartallen, vader en zoon.

Uit een overzicht van regenten en regentessen blijkt dat er ook twee regentessen waren met de naam Van Rotshoek. Regentessen, ofwel weesmoeders, waren voor de dagelijkse zorg verantwoordelijk. Geertrui van Rotshoek was regentes in de jaren 1650, 1656 en 1666. In 1685 staat Catharina van Rotshoek als regentes genoemd.

De gereformeerde gemeente in Maastricht was vrij klein. Het is daarom niet vreemd dat bepaalde namen vaker voorkomen. Dat sommige namen zowel bij

de regenten als regentessen voorkomen kan er op wijzen dat het om echtgenoten gaat.

Wat was hun relatie met de berg? Geen idee. De namen staan er niet vaak. Mogelijk gaat het om enkele eenvoudige bezoeken aan de berg. Het nieuwe onderkomen aan de Lenculenstraat werd gekocht in 1690 waarna de nodige verbouwingen plaatsvonden. Kwamen de mannen kijken waar de steen voor hun verbouwingen vandaan kwam? Had het gereformeerd weeshuis eigendommen in de Sint Pietersberg?

In het depot van het RHCL liggen talloze documenten van het gereformeerd weeshuis te wachten op onderzoekers, wie gaat de uitdaging aan?

Het Blokbrekerslied

Peter Jennekens

Als in 2007 Gronoma, een inmiddels opgeheven “sub-groepje” binnen de SOK, tijdens de tweemaandelijks SOK-avond een primeur aankondigt, loopt de museumzaal al snel vol. De verwachtingen zijn hooggespannen, omdat de aanwezigen hopen op de bekendmaking van een nieuw ontdekt stelsel. Dit zoemt namelijk al enkele dagen in de wandelgangen rond. De zaal reageert dan ook licht ontgoocheld als blijkt dat Gronoma een “Berglied” ten gehore zal brengen. Ondanks deze deceptie eindigt de voorstelling met een daverend applaus. Een heus lied met als thema de door ons zo geliefde “grotten” en dan ook nog eens live gezongen door mede-SOKkers, dat hoor je namelijk niet elke dag.

Het gezongen lied was gebaseerd op een bestaande wijs en de tekst, die in de Jezüietenberg op de wand staat, was speciaal voor deze avond aangevuld door John Hageman met drie extra geschreven coupletten.

Onze groeven zijn vaak onderwerp geweest voor een gedicht, maar in veel mindere mate voor een lied.

Zo heeft de schrijver van dit stukje een origineel stuk bladmuziek in zijn bezit, getiteld: “Falcoburgia’s Grotmarsch”, gecomponeerd door Jos. Kessels, met tekst van

Dr. Erens.

Een toevalsvondst: plattegrond St.Pietersberggroeve III

Rob Habets, Carlo Sijben

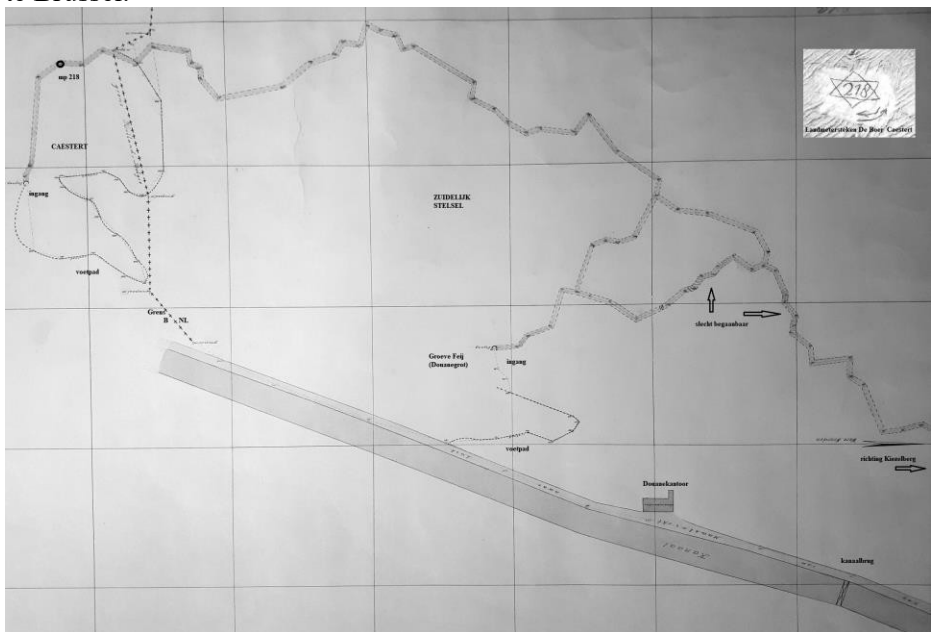
Ingangsgebied Groeve Feij datering foto 1890 prent 1840

Dit stuk is een vervolg op het artikel over een toevalsvondst in Sok-Info 183.
Het ging over het gedeelte van een ingang zuidelijk van Lichtenberg en de
zogenaamde Kiezelberg.

Nu hier de hoofdroute vanuit de Kieselberg richting groeve Feij (Douanegrot) en de uitgang van Caestert.

Nieuw daarbij is dat er twee gangen op staan die nog niet eerder op een kaart zijn gevonden, net zoals het Kieselberg gedeelte. Ook zien we op de kaart aangegeven dat deze twee gangen moeilijk begaanbaar waren. Voor verder onderzoek is het belangrijk om over Groeve Feij te spreken en niet zoals Van Schaick over de Douanegrot. Op de zogenaamde Kieselbergkaart, gemaakt door mijnmeter Schlosser in 1931, staat de groeve aangegeven als ingang groeve Feij.

De datering van onze kaart De Boer, foutief vermeld als zijnde uit het jaar 1920, moet zijn 1922. In dat jaar is namelijk, in opdracht van de dienst Douane en Accijnzen te Maastricht, door landmeter De Boer deze kaart vervaardigd met de hoofdgangen en alle ingangen tussen Slavante en Caestert. Omdat het in opdracht van de douane is gebeurd, denken we dat het hier gaat om het smokkelen in de berg tussen België en Nederland. Waarom deze als groeve Feij wordt vermeld is nu ook duidelijk, namelijk de gehele helling vanaf het douanekantoor tot de grens was in handen van de heer Feij, wonende te Brussel.

In 1938 schrijft Van Schaick dat het niet meer mogelijk was om via deze ingangspartij het Zuidelijk gangenstelsel te bereiken.

In bezit van de ENCI werd er in 1939 een aanvraag voor een bewaarplaats van springstoffen ingediend voor groeve Feij en een verbruiksmagazijn in de Encigroeve. Het oude springstoffenmagazijn, destijds van het CBR, lag in de nabijheid van de Rode Haan.

Nu, met een instortingskoepel waar je U tegen zegt en een ingangspartij die elk moment kan instorten, is hij afgesloten door middel van een draadhek. Het gehele gebied maakt nu deel uit van het Natuurgebied St.Pietersberg.

De gehele kaart van De Boer, met ingangen en de (hoofd)gangen, wordt te zijner tijd verwerkt in een nieuwe samengestelde kaart.

Tevens wordt er op het ogenblik verder onderzoek gedaan naar de ingangen tussen Lichtenberg en Caestert.

Bronnen:

RHCL Maastricht

SodM 07.I15 invnr 207/208/209: Plattegronden diverse mergelgroeven

Secretariaat Maastricht 20.007C, doos 1989/90/91

Provinciaal Bestuur Limburg 04.01 invnr 8559/60/61 St.Pietersberggroeves

I/II/III

DIGSPB 3. Nov.2019

Henri Ceha

WAAROM ?

Omdat het moet voordat die groeven niet meer te betreden zijn. Omdat het moet

voordat er nog meer verdwenen of beschadigd is. Omdat het moet voordat men

besluit toch maar weer cement te gaan maken. Omdat het geheel digitaal toegankelijk moet zijn voor iedereen. Omdat de fotografische en elektronische middelen en methoden nu bestaan. Omdat het nu nog kan.

Onderaardse gewelven, kelders, groeven en mijnen zijn nooit helemaal veilig.

Inderdaad het leven is ook niet helemaal veilig. Toch worden onze groeven weinig veiliger omdat de bezoekers-trajecten jaarlijks met plafondstoters bezocht worden. Het is m.i. 100% zeker dat als er ook maar een klein ongelukje met een

bezoeker gebeurt als gevolg van b.v. een pilaarafstorting of vallende plafondplaat, het bezoeken van onderaardse groeven verboden zal worden.

Er is nu al vrijwel genoeg CO2 in de atmosfeer om de zee over 50 jaar minstens 2 meter te doen stijgen. Daar valt niet tegenop dijken te bouwen. Graniet, basalt, etc. invoeren: Ga er maar aanstaan. Veel cement en beton maken, dat zal nog wel lukken. Ach, waarom niet de St.Pietersberg? Daar is toch al een groot gat. Weg, St.Pietersberg.

Niet iedereen kan de Zonneberg en/of andere groeven bezoeken. Zodra alle wand- opschriften in “the cloud” zitten kan en mag iedereen fantaseren, rechercheren, historiseren en verslagen componeren.

De verantwoordelijken voor de vernietiging van Slavante, Zuidelijk, Oude en Nieuwe

Marendaalgroeven, groot deel van Zonneberg en deel van Caestert, die nog steeds winst maken met cementproductie kunnen nu nog meedoen met de financiering.

WAARTOE ? (Met welk doel?)

Om alles voor iedereen toegankelijk te maken!

Om de inhoud van de groeven voor ons nageslacht te bewaren!

Om een cultuurhistorisch monument beter te leren begrijpen en waarderen!

Inzicht, onderzoek, kennis, begrip met moderne middelen.

Er zijn veel onderaardse groeven in Zuid Limburg en we moeten ergens beginnen,

WANNEER ?

Zo spoedig als mogelijk is.

Zodra er omstreeks een tiental vrijwilligers zijn om deze klus te helpen klaren.

Zodra financiering en benodigde vergunningen / toestemmingen rond zijn.

HOE ?

Met de beste, de nieuwste, fotografische, technische en elektronische apparatuur. Met alle noodzakelijke digitale hardware en software.

Met alle specialistische kennis die er voor geldt te koop is.

“Keep dreaming”, jazeker, maar zonder te beginnen gebeurt er niets.

Het is nu al mogelijk om met een drone door die onderaardse groeven te vliegen en alle wanden te fotograferen en daarna digitaal op te slaan.

Een zelfsturend wagentje met verlichting en apparatuur lijkt voorlopig nog aantrekkelijker en realistischer.

Ik ga onderzoeken / navraag doen of het spoedig mogelijk zal zijn om ruimte te huren in een van de leegkomende Enci-kantoren.

Wordt vervolgd.

Vuursteenmijn zoekt hulp

Joep Orbons

Bij de vuursteenmijn, een van de groeves van de Van Schaikstichting, is het druk met allemaal activiteiten. We hebben vorig jaar 13 nieuwe gidsen opgeleid, er loopt een groot stabiliteitsonderzoek en we willen een betere presentatie maken. Maar vooral, het aantal bezoekers neemt flink toe. In twee jaar is het aantal bezoekers verdubbeld, daar zijn we trots op. Per jaar zijn het ongeveer 75 excursies. We werken er naar toe dat we ongeveer 100 excursies per jaar gaan doen.

De afgelopen drie jaar heeft Jan van de Ven deze excursies allemaal perfect geregeld. Jan heeft in moeilijke omstandigheden dit allemaal heel goed opgebouwd. Maar Jan heeft aangegeven dat hij het wil overdragen aan iemand anders.

Wij zijn dus op zoek naar iemand die als coördinator deze excursies wil regelen. Dat wil zeggen:

- Via de email contact onderhouden met groepen en personen die een rondleiding willen en afspraken maken.
- Via de email en telefoon contact onderhouden met de gidsen om geboekte excursies te vullen.
- De excursies goed administreren.

Het is een puur administratief werk maar je draait lekker mee in een heel enthousiaste groep gidsen en andere medewerkers. Het team zal je op weg helpen met de ervaringen die we tot nu toe opgedaan hebben en uiteraard krijg je hulp van iedereen om dit werk samen uit te voeren.

Als je belangstelling hebt of als je meer informatie wilt weten, neem dan contact op met Joep Orbons (j.orbons@archeopro.nl) of 043 3618793

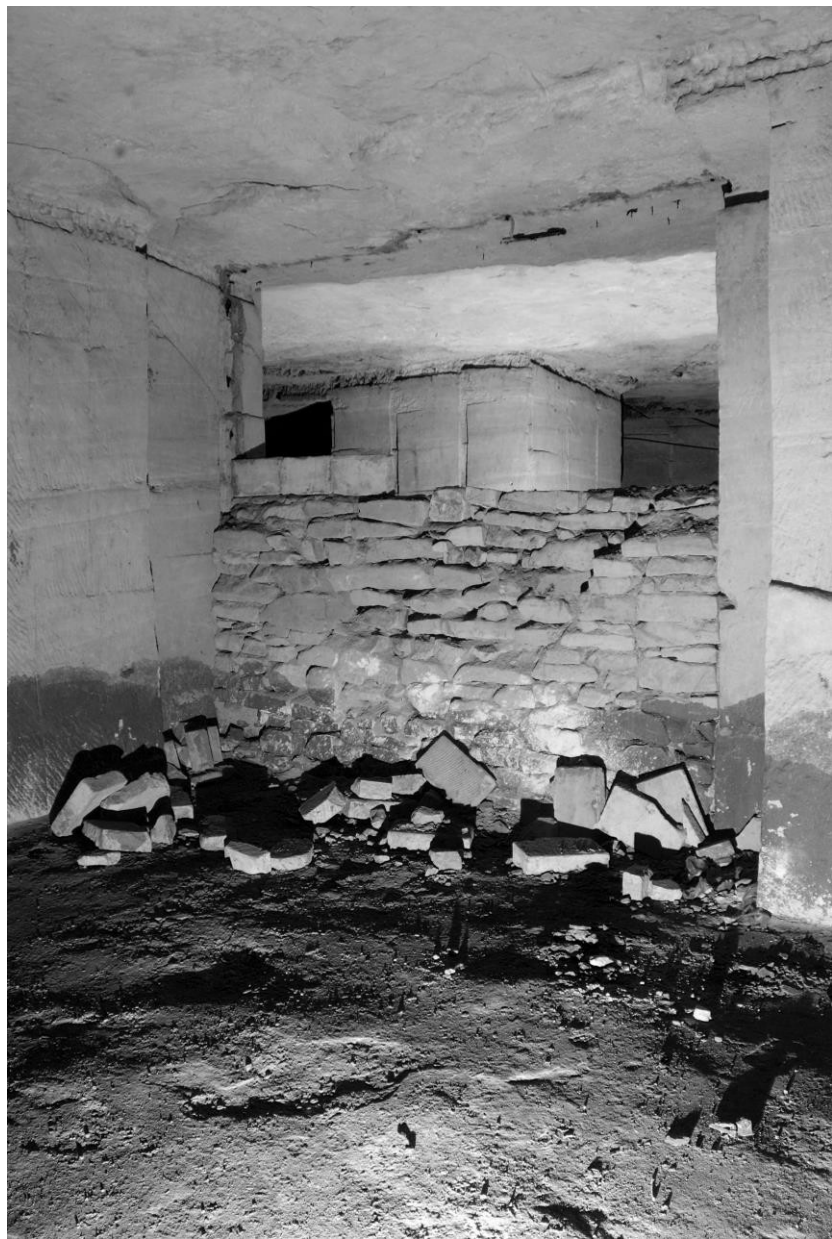

Foto: Frans Willems (Grote Berg-Zussen)

Bergmennekes

Henri Ceha

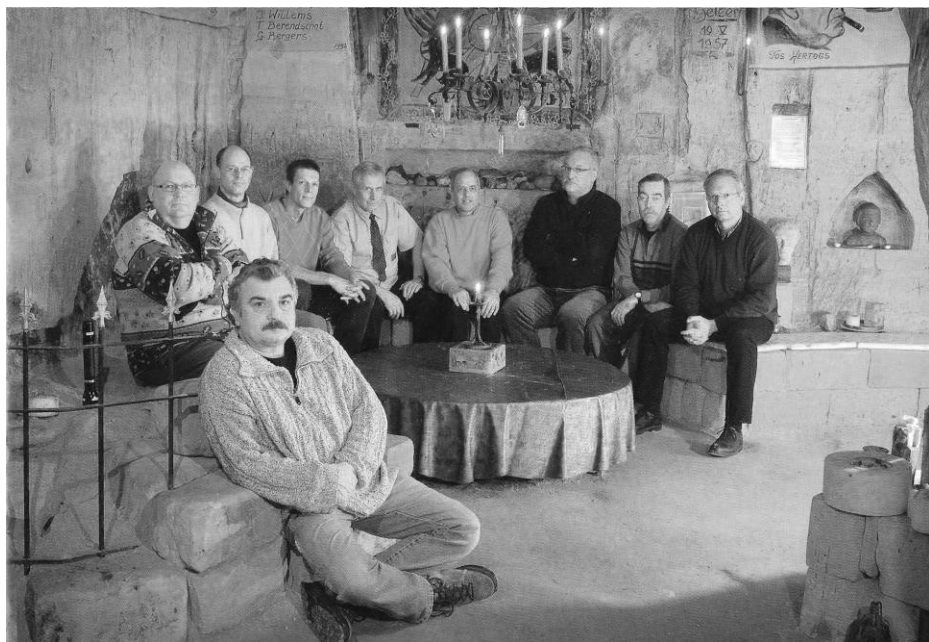
Bijgaande foto komt uit het boekje “Tableau de la Troupe” van Stichting Oud-St.Pieter.

Het is een aardig boekje met alleen maar een 14-tal foto's van St.Pieterbaren.

Deze foto heeft het opschrift: “De Bergmennekes in hun kamerke”.

Alle fotos zijn gemaakt door Paul Gadet (www.paulgadet.nl).

Wellicht zijn de mannen op de foto wel bekend bij SOKkers en is de plaats van hun kamerke ook goed bekend.

Liber amicorum

John Hageman

Een tekening, stukje tekst, (bewerkte) foto, een archiefstukje, gedichtje, anekdote, zelf gemaakt plattegrondje, je lievelingsopschrift (en waarom), verslagje van een bergtocht, mini-onderzoekje, je eigengemaakt speurtochtje, een interview, verslag van een gesprekje met een collega-bergloper, waarom ben je bergloper, dagboekbladzijde, etc.etc.

Maar wel..... met een duidelijk grottengeurtje!

Een half tot een heel A4-tje, niet groter, liefst in Times New Roman 12. Het mag best laagdrempelig zijn en hoe gevarieerder het aanbod, hoe beter!

En dat dan bundelen in een “Liber amicorum”, een vriendenboek, waarin de onderaardse kalksteengroeven “de vriend” zijn en waaraan zoveel mogelijk SOKkers hebben meegewerkt als aantoonbaar bewijs van hun troglodiefie identiteit.

Dit is je kans om ook eens te publiceren; we zijn en blijven immers een “Studiegroep” van het Genootschap. Voor mij is er de uitdaging: meer SOK-leden van passief naar actief te brengen.

Stuur je werkstuk(je) op naar de SOK-Info redactie. Ben benieuwd naar de respons!

Herinneringen aan het Valkenburgs Grottenaquarium

Fons Leunissen

Toen ik in de SOK-Info las dat het Sok-doc documentatie had ontvangen over het Valkenburgs Grottenaquarium, herinnerde ik mij de tijd dat ik daar als vrijwilliger rondleidingen gaf. Dat was eind zestiger jaren, ik zat toen op de middelbare school en ik heb er twee zomervakanties gewerkt. Ik denk daar met bijzonder veel plezier aan terug en daarom besloot ik dit artikel te schrijven. Het artikel behandelt de geschiedenis van het bedrijf, beschrijft hoe de dagelijkse werkzaamheden verliepen en vertelt over Grottenaquarium Aqua Fauna, dat in hetzelfde jaar startte, maar al na enkele jaren weer door pech en de concurrentie met het gunstiger gelegen Valkenburgs

Grottenaquarium moest sluiten. Het laatste deel gaat over mijn eigen ervaringen als gids en bevat enkele anekdotes.

Het Valkenburgs Grottenaquarium werd in 1954 ingericht in het voorste deel van de kleine, aan de Trichtergrubbe (een zijweg van de Cauberg) gelegen Trichterberggroeve. Deze decennialang zeer populaire toeristische attractie werd geëxploiteerd door de familie Maenen uit Houthem, die de voormalige champignonkwekerij van de Gemeente Valkenburg huurde. Het bedrijf stond op naam van dhr. A Maenen en zijn vrouw ging over de financiën en zat ook altijd naast de ingang achter de kassa. Hun zoon Franjo Maenen was de beheerder en hij zorgde voor de dieren, gaf rondleidingen en had de supervisie over de vijf of zes wat oudere middelbare scholieren die er in hun (zomer)vakanties als gids werkten. Zij golden weliswaar officieel als “vrijwilligers” maar werden in feite toch vrij goed betaald door de fooien die ze ontvingen. De ongeveer veertig minuten durende rondleiding voerde langs tweeëndertig in de wand uitgekapte en met beton beklede aquariums, terrariums en kooien, waarin een keur aan bezienswaardige tropische en inheemse vissen, reptielen en amfibieën te bewonderen was, zoals piranha’s, zeepaardjes, snoeken, forellen, vliegende vissen, de grootste sidderaal van Europa, kreeften, axolotls, twee katvissen van 1.50 m. lang, anemonen, koralen, leguanen, zeeschildpadden en kaaimannen. Het grootste aquarium bevatte maar liefst 14.000 liter water! De attractie was aanvankelijk iedere dag geopend maar later tijdens de wintermaanden gesloten voor het publiek.

Rechts naast de ingang bevond zich een klein gidsenverblijf, maar de vrijwilligers zaten bijna altijd gezellig op het daarvóór gelegen terrasje te wachten totdat ze aan de beurt waren. Franjo deelde de groepen in en besliste of een groep “vol” was

(maximaal ca. vijftientig personen) en kon vertrekken. Indien dat te lang duurde, vertrok de gids desnoods met slechts één persoon. Franjo hield wel altijd goed in de gaten dat de kansen op fooien door de dag heen een beetje eerlijk verdeeld werden en iedereen dus ongeveer evenveel zou kunnen verdienen. Daartoe ging hij, zo gauw als hij vanaf de ingang zag dat er in de verte een aantal mensen de Trichtergrubbe op kwam lopen, of wanneer er daar een bus met toeristen parkeerde, op zijn hurken zitten en kon dan door zijn jarenlange ervaring vanuit dat perspectief al vrij nauwkeurig bepalen hoeveel bezoekers er aankwamen, in hoeveel groepen die konden worden onderverdeeld en hoeveel gidsen er dus aan het werk moesten. Ondanks dat kwam het natuurlijk toch nog voor dat dat de ene gids bijvoorbeeld een grote groep kreeg die bijna geen fooi gaf en de volgende gids vijftien gulden opstreek van een groepje dat uit slechts drie personen bestond. Daardoor was er er altijd wat competitie om wie het hoogst scoorde en bleven de gidsen dus goed hun best doen om hun publiek een leuke tijd te bezorgen. Op de drukke dagen in het hoogseizoen gingen de gidsen tien minuten na elkaar naar binnen en gaven ze zes of zeven rondleidingen. Op zo’n dag ging een gids (in de zestiger jaren) na zes uur werken al gauw met ruim vijftig gulden naar huis. De bouwvakvakantie was altijd bij uitstek een lucratieve periode, want de vele bouwvakkers die dan Valkenburg overstroomden, waren in een feeststemming en dus zeer goedgeefs. Er waren echter ook dagen waarop de gidsen blij mochten zijn als ze in totaal een tientje verdienden. Na sluitingstijd trok Franjo een overall aan en werkte dan

nog door om de aquariums en terrariums te onderhouden en de dieren te voeren. Dat geschiedde vanuit een achter de bakken gelegen “servicegang” of via een klep boven de bak. Om wat meer beweging achter de ruiten te krijgen, werden sommige dieren al gevoerd tijdens de rondleidingen. Vooral de kaaimannen trakteerden de bezoekers dan op een prima extra attractie; ze lagen de hele dag onbeweeglijk te suffen en toonden pas hun ware aard als er muizen, kikkers of kuikentjes in hun bak werden geworpen. Wat er dan volgde, was een kort en vinnig spektakel waar menig bezoeker nog lang, huiverend en een beetje misselijk, aan zal hebben teruggedacht.

Franjo Maenen overleed op 28 februari 2014 en zaterdag 15 maart 2014 deden de Dierenpolitie en de Landelijke Inspectie Dierenbescherming een inval in het grottenaquarium. In de jaren voor Franjo's dood waren op internet reeds diverse meldingen van bezoekers verschenen dat het grottenaquarium slecht onderhouden werd en de dieren te weinig aandacht kregen. Zo schreef een bezoeker in de zomer van 2013 op een toeristische website: *Zieke dieren in slecht onderhouden aquaria. Hier moet de Dierenbescherming ingrijpen!* Gezien die klachten besloot de Inspectie van de Dierenbescherming uiteindelijk om, samen met enkele gespecialiseerde dierenartsen, het grottenaquarium weer een keer te gaan bezoeken. Omdat dit besluit in de winter werd genomen en de attractie in de wintermaanden gesloten was, zou hun bezoek pas in het voorjaar van 2014 plaatsvinden. Het lijkt er dus op dat ze de urgentie onderschat hebben en niet beseften dat het dierenleed zo nog maandenlang zou voortduren. En het werd nog erger; Franjo overleed en op 14 maart 2014 meldde iemand (wellicht de hoogbejaarde mevrouw Maenen) bij de politie dat de dieren van het grottenaquarium niet meer verzorgd werden. Meteen de dag daarop volgde de inval en toen bleek dat de dieren inderdaad enkele weken niet meer gevoerd waren en dat vooral kleinere dieren, zoals schildpadden, kikkers en een aantal vissen dat niet overleefd hadden. Alle andere dieren, waaronder de kaaimannen, leguanen en honderden vissen waren ernstig ondervoed. Ze werden in beslag genomen en ondergebracht bij geschikte opvangadressen. Bij het betreden van de groeve was gebleken dat er

geen elektriciteit meer was en waarschijnlijk heeft het langdurig gebrek aan licht en warmte bijgedragen aan het overlijden van sommige dieren. Er werden noodaggregaten aangesloten en toen ontdekte men dat er heel veel mis was met de elektrische leidingen: overal wanordelijke kluwens van kabels, verlengsnoeren en gevaarlijk lapwerk. Het is dan ook niet verwonderlijk dat een van de aanwezigen die dag een flinke schok kreeg toen hij een kabel aanraakte.

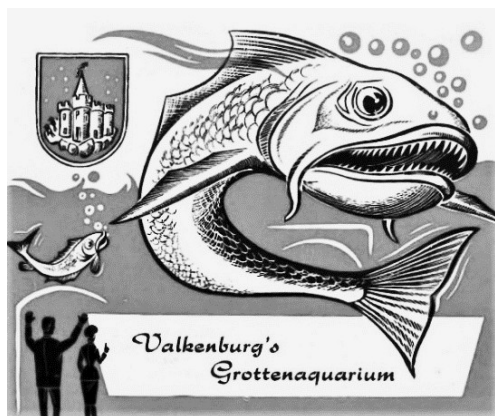

Met het ontruimen van de aquariums en terrariums kwam er dus na zestig jaar een schokkend einde aan het Valkenburgse Grottenaquarium. Er was in de media veel (zelfs internationaal) ophef over het dierenleed en de ontruiming en op internet zijn hierover nog heel wat items terug te vinden, waaronder ook enkele korte filmpjes (zie de bronnen). De dag na de inval stond in een krantenbericht van het ANP: *De gemeente Valkenburg aan de Geul, eigenaar van de Trichtergrubbe, wilde zondag ook na herhaald verzoek niet reageren op de ernstige verwaarlozing van dieren op haar terrein. "De gemeente is geen direct betrokken partij", is het enige dat een voorlichter kwijt wilde.* De dag daarop meldde het ANP echter de volgende reactie van de gemeente: *De gemeente vindt de situatie vreselijk en een aanfluiting voor het imago van Valkenburg. Naar aanleiding van de klachten heeft ze de Dierenbescherming diverse keren gewaarschuwd. Bovendien was er een procedure begonnen om de huur te beëindigen. Tijdens pogingen om in contact te komen met de beheerder over de huuropzegging, hoorde de gemeente donderdag dat hij op 28 februari was overleden. De situatie is niet eerder ontdekt omdat het grottenaquarium in de wintermaanden voor publiek gesloten is. De gemeente betreurt dat zij niet eerder is geïnformeerd, zodat een hoop dierenleed voorkomen had kunnen worden.* Maar in een weer daaropvolgend artikel stond: *D66 in de gemeenteraad van Valkenburg stelt grote vraagtekens bij het controlebeleid op de toeristische attracties. Fractievoorzitter Lloyd Wagemans twijfelt hieraan na de ontruiming van het grottenaquarium afgelopen weekeinde. Hij zegt geschrokken te zijn van de belabberde toestand van het grottencomplex; met name de slechte bekabeling en de gevolgen daarvan voor de brandveiligheid. Blijkbaar is er al lang niet meer gecontroleerd want deze toestand kan niet van het laatste jaar zijn, vindt Wagemans.*

Uit het bovenstaande blijkt dus zowel de dierbescherming als de gemeente veel te lang hebben gewacht en weinig of niets ondernamen tegen de malaise in de groeve. Op welke gronden kon er dan een procedure tot beëindiging van het huurcontract worden gestart? De beide instanties hadden immers geen controles uitgevoerd. Heeft zich

een klein menselijk drama afgespeeld? Mevrouw Maenen en haar zoon waren tegen het einde van die zestig jaar gewoon te oud en niet meer in staat om het bedrijf te runnen en alles goed te onderhouden. Konden ze het desondanks toch niet over hun hart krijgen om hun grottenaquarium tijdig vaarwel te zeggen en feestelijk te sluiten, in plaats van het een tragische lange dood te laten sterven? Was er geen ondernemer te vinden die het bedrijf wilde overnemen, opknappen en moderniseren? Had de gemeente niet al lang kunnen zien dat het bedrijf dringend hulp nodig had? Het was wellicht de beroemdste toeristische trekpleister van Valkenburg. Er zijn in elk geval in totaal een kleine tien miljoen bezoekers op afgekomen die hotels, campings en terrassen lieten floreren en zo ook de kas van de gemeente spekten. Je zou dan toch mogen verwachten dat hun huurders met meer respect en consideratie zouden worden behandeld, in plaats van wat er uiteindelijk gebeurde. Verder is het spijtig dat het bittere einde nu onherroepelijk zijn donkere schaduw over de lange geschiedenis van de attractie werpt; op internet is namelijk bijna alleen maar documentatie te vinden over het dierenleed en de ontruiming en haast niets over al die jaren dat het goed ging. Dat kun je alleen maar in de talloze lovende artikelen in oude kranten en tijdschriften vinden...

Dat het gemeentelijke toezicht op de Trichterberggroeve ook na sluiting van het grottenaquarium veel te wensen overliet, bleek in 2016 toen er daar op 7 november een hennepkwekerij werd ontdekt. De politie had een tip gekregen van een voorbijganger die bij de ingang een vreemde geur had geroken. De kwekerij werd van elektriciteit voorzien door illegaal afgetapte stroom en ziet er op een filmpje behoorlijk professioneel uit (zie de bronnen). De 800 wietplanten en de kweekapparatuur werden in beslag genomen en vernietigd en er waren tot op heden geen berichten dat de eigenaar is opgespoord.

Dit artikel zou niet compleet zijn zonder nog iets te vertellen over Aqua Fauna, het door de uit Maastricht afkomstige amateurbioloog Pierre Marguet geëxploiteerde grottenaquarium in de Slangenbergh (Geulhem) dat eveneens in 1954 werd geopend, maar al in 1958 weer moest sluiten wegens de concurrentie van het gunstiger gelegen aquarium bij de Cauberg. Marguet had beduidend meer kennis in huis over vissen, amfibieën en reptielen dan zijn concurrent en deed zelfs een onderzoek dat in een wetenschappelijk tijdschrift werd gepubliceerd. Verder richtte hij, toen hij in 1956 failliet dreigde te gaan, een stichting op om subsidie te kunnen aanvragen en namen de toenmalige directeur van het Natuurhistorisch Museum, pater E. Kruytzer, en enkele bestuursleden van het NHGL, waaronder de biologen dr. P.J. van Nieuwenhoven en dr. W. Minis-Van der Geyn plaats in het stichtingsbestuur. Hieruit blijkt dus dat Marguet een goede naam had als bioloog en dat zijn op idealisme gebaseerde onderneming (educatie) gesteund werd door het NHGL. Daarbij waren de gidsen van Aqua Fauna, op de vaste gids en klusjesman Pie van Noorden na, allen scholieren van de Gemeentelijke HBS en het Stedelijk Gymnasium aan de Helmstraat te Maastricht, die voortreffelijke biologielessen genoten van dr. Van Nieuwenhoven. Verder was Marguet altijd (met zijn vrouw) aanwezig in zijn grottenaquarium en zou hij zijn gidsen “voortdurend” biologieles hebben gegeven. Zijn Valkenburgse concurrent had daarentegen in principe een commerciële en recreatieve doelstelling: geld verdienen

met een attractie waar in een sfeervolle setting allerlei bezienswaardige vissen, reptielen, amfibieën getoond werden, waaronder veel exoten. Op de oude flyers staan dan ook, naast een lijstje van de “topstukken” uit de menagerie, kreten zoals *kleurenpracht*, *levende lichtschilderijen* en *waterfeërie*. Aangezien de rondleidingen daar voornamelijk bestonden uit het opdissen van de meest interessante en grappigste wetenswaardigheden over de dieren, hoefden de gidsen er ook niet zo goed geschoold te zijn dan bij Aqua Fauna. Desondanks vermeldde een krantenartikel over het dertigjarig bestaan van het Valkenburgse Grottenaquarium dat er van uit het buitenland veel wetenschappelijke belangstelling voor deze attractie was en dat *professoren* uit o.a. San Francisco, Warschau, Algiers en Moskou die hadden bezocht, naast honderdduizenden anderen, waaronder veel scholieren. Volgens een folder van kort na het vijftig jarig bestaan hadden toen inmiddels meer dan 8 miljoen mensen van over de hele wereld het grottenaquarium bezocht!

Aqua Fauna had van begin af aan met veel tegenslag te kampen, Zo sprongen er ruiten bij het vullen van de grote aquariums en moest er een waterbouwkundig ingenieur aan te pas komen om dat euvel te verhelpen. Verder werden er reeds twee maanden na de opening door een onbekend gebleven dader chloortabletten in de aquariums gegoooid, waardoor honderden vissen stierven. Omdat er daarna twintig nieuwe aquariums werden gebouwd, waaronder enkele grote zeeaquariums, duurde het bijna een jaar voordat er weer bezoekers konden worden rondgeleid. Aqua Fauna had toen bijna zeventig aquariums en terrariums en als topper het “Geul-diorama”, een bak met een voorfront van 5 meter en een diepte van 8 meter, waarin allerlei bijzondere inheemse planten en dieren en zelfs een pittoreske waterval met springende forellen te bewonderen waren. Naast de geldverslindende tegenslagen was er ook nog de voortdurende felle concurrentiestrijd: Marquet beschuldigde de familie Maenen herhaaldelijk in het openbaar dat ze zijn idee hadden gestolen (Maenen en Marquet waren ooit zakenpartners) en die stapte op haar beurt in 1957 naar de rechter om Marquet te beschuldigen van smaad. Het is niet bekend of het tot een

rechtszaak kwam en hoe die dan afliep. Wellicht werd de zaak geseponneerd, omdat Aqua Fauna in 1957 al noodlijdend was (door de hoge kosten en het te lage bezoekersaantal) en in 1958 definitief moest sluiten. De aquariums werden toen ontruimd en een deel van de dieren verhuisde naar Artis. Omdat de groeve daarna nog jarenlang te betreden was, vernielden vanden de nog resterende inrichting. Eind zestiger jaren bezocht ik de inmiddels in een deplorabele toestand verkerende Slangenbergr nog wel eens omdat daar, tussen de scherven van de in gruzels geslagen ruiten van de aquariums, nog mooie stenen en stukken boomschors lagen, die voor de inrichting van mijn eigen terrarium konden worden gebruikt. Verder kon je er maar beter wegblijven; er was niets meer over van het oorspronkelijke karakter van de groeve en het was er bovendien gevaarlijk door de scherpe glazen zaagtanden langs de randen van de bakken. Wegens de risico's voor spelende kinderen en andere argeloze belangstellenden, is de ingang in 1986 dan ook zover dichtgemetseld, dat er alleen nog vleermuizen naar binnen konden. De muur werd echter opengebrouken en in 2010 vervangen door een stevig ijzeren hek.

Na het relaas over de bloei en de teloorgang van het Valkenburgse Grottenaquarium en zijn onfortuinlijke concurrent Aqua Fauna, terug naar de goede oude tijd. Ik heb eind zestiger jaren enkele zomers in het grottenaquarium gegidst en kan getuigen dat het er toen een vrolijke boel was. Als je er ging werken en zoals ik niet meer over vissen kon vertellen dan dat sommige soorten goed te eten zijn, moest je bij wijze van opleiding eerst een dag of wat met de ervaren gidsen meelopen. Daarna werd je al gauw onherroepelijk voor de leeuwen gegooid. De weg kon je er niet kwijtraken, want de route bestond uit een rondje dat vlak bij de ingang eindigde, en van daaraf nog een tweede rondje tot aan het opschrift "Gedenk de gids". Verlichting was ook geen probleem, aangezien de lampen boven de bakken een sprookjesachtig schijnsel verspreidden waarin men zonder ongelukjes van ruit naar ruit kon lopen. Het duurde echter wel een tijd voordat je bij elke bak een goed en liefst ook nog waar verhaal kon vertellen. Dat ervoer ik al meteen bij mijn eerste eigen rondleiding. Ik kreeg toen de eerste

"groep" van de dag, die slechts uit een jong koppel met een kleutertje in een kinderwagen bestond. "Ha, tat weurd 'ne bagatèl", dacht ik opgelucht en voelde de zenuwen snel wegebben uit mijn lijf. Helaas golfdien die echter even gauw weer terug toen mijn rondleiding al vanaf het eerste aquarium volledig in het water viel en de moed mij in de schoenen zink. Het was een enorm grote bak met misschien wel vijftig kleine, watervlugge visjes van pakweg tien verschillende species, waaronder diverse als twee druppels water op elkaar lijkende soorten neon-tetra's. Ik wees er een aan die achter de ruit voorbij zwom en noemde de naam die ik dacht dat bij het beestje hoorde, maar de man verbeterde me vriendelijk en noemde de juiste naam. Die domper was het begin van een diepe afgang waarbij ik het keer op keer fout had en de man me geduldig corrigeerde en de juiste naam boven water bracht. En toen het water me ten slotte tot aan de lippen stond en ik uit ging vissen waarom de man zo vloeiend al die namen kon spuien, bleek hij een aquariumliefhebber te zijn met een haast encyclopedische kennis over zowat alles dat er op onze planeet rondzwemt. Ik heb toen maar opgebiecht dat het mijn eerste rondleiding was en ze me te vroeg in het diepe hadden gegooid. Gelukkig wist de jonge huisvader al uit ervaring dat de vis duurbetaald wordt en gaf hij me tijdens de rest van de route een heel nuttige spoedcursus. Bovendien kreeg ik een zeer bemoedigende fooi van het sympathieke paartje, maar ik ben hen vooral eeuwig dankbaar dat ze me die ochtend over mijn koudwatervrees heen hielpen en ik me daarna al gauw als een vis in het water voelde wanneer ik rondleidingen gaf.

Tijdens de pauzes op het terrasje leerden de gidsen veel van elkaar zodat ik na verloop van tijd heel wat weetjes kon opdissen over de meunen, ponen, prikken, cicliden, goerami's en alles wat er daar verder nog in de bakken zwom of kroop. Zo vernam ik bijvoorbeeld dat goerami's dienen als grondstof voor kroepoek en veel meer dan het vermelden van dergelijke gemakkelijk te onthouden informatie werd er daar niet van de gidsen verwacht. Ik kon me daardoor snel ontwikkelen tot een ervaren gids die moeiteloos zijn rondleiding aan elkaar kon praten. Meestal stond ik, achteloos met één schouder tegen de

mergelwand naast een aquarium geleund, met veel enthousiasme mijn fooi te verdienen, terwijl ik intussen op mijn beurt het geboeid in de bak turende publiek observeerde. Op den duur kende ik immers het gedoe van de koudbloedige organismen achter de ruiten uittentreuren en bleken de warmbloedige dieren vóór de ruiten minstens even interessant te zijn. Zo maakte het flatterende gefilterde licht uit de bakken de gebruinde, in luchtige zomerjurkjes geklede jongedames nóg mooier en was die aanblik voor mij haast net zo'n grote beloning als een gulle fooi. Die zomerjurkjes zijn overigens beslist geen wishful thinking achteraf, want door de talloze lampen en de constante verwarming van de tropische aquariums en terrariums was het ongeveer twintig graden in de kleine groeve. Die "behaaglijke" temperatuur werd dan ook steevast in de folders vermeld, evenals de listige hint dat men de attractie onder alle weersomstandigheden kon bezoeken, met andere woorden: een leuke bezigheid voor als het pijpenstelen regent!

We wisselden in onze pauzes natuurlijk ook verhalen uit over onze belevenissen tijdens de rondleidingen en aangezien we de puberteit nog maar nauwelijks ontstegen waren, werden we daarbij vaak uitermate melig. Dat was echter geen probleem, omdat een aanzienlijk deel van ons publiek nóg meliger was. Het was immers toeristisch Valkenburg in de zestiger jaren! De leukste grappen namen we van elkaar over om ons publiek mee te vermaken en zo onze fooien op te schroeven. We hadden al heel gauw geleerd om reeds buiten bij de ingang te kunnen onderscheiden wie een serieuze rondleiding wilde of gewoon maar wat lol wilde trappen en je gaf de mensen uiteraard wat ze wilden. Zo waren Molukkers bijvoorbeeld altijd opvallend serieus geïnteresseerd en gaven die na afloop ook serieuze fooien. Maar je moest er ook tegen kunnen als een aangeschoten troep "Hollanders" er een beetje kwam keten. Die kregen dus een op hen toegesneden rondleiding en dan vertelden we bijvoorbeeld bij de zeekatjes dat die 's avonds wat melk kregen en dat je ze zachtjes kon horen miauwen als je een oor tegen het glas legde. En ik zweer het: er was dan bijna altijd wel iemand die daar intrapte en, tot groot vermaak van de rest van de groep, verwonderd zei dat hij niets hoorde.

Aan het eind van de rondleiding bevond zich het aquarium met de sidderaal en een met een luidsprekertje verbonden elektrode. Als de sidderaal geprikkeld werd, gaf hij een stroomstoot en begon de speaker te knetteren. Het arme beest had dus een ellendig leven, want er werd om de haverklap op het glas geklopt om hem te kwaad te maken. Na de gestreste aal volgde er tot slot nog een klein aquarium met wiegende zeeanemoontjes, die met hun roze mondjies onafgebroken naar voedsel hapten. Op een dag had ik voor de laatste rondleiding slechts één persoon, die zich keurig voorstelde, vertelde dat hij zeeman was en daarna zwijgend en met veel belangstelling de route met mij volgde. Nadat we aan het eind nog even bij de zeeanemonen hadden stilgestaan en bij "Gedenk de gids" waren aanbeland, boog hij zich een beetje naar mij toe en zei toen breed grijzend, wijzend op de bak met anemonen: "Weet je hoe wij zeelui die dingen noemen...? Klipkuten!" En na een verfrommeld tientje in mijn hand te hebben gedrukt, liep hij grinnikend de trap op naar de ingang, waar hij in het felle tegenlicht van de zomerzon uit het zicht verdween.

Bronnen:

- “Mergel Gebroken”, Luck Walschot, Maastricht 2003, ISBN 90-9015414-0)
- “Grottenaquarium Aqua Fauna”, Willem Boersma, in “’t Sjtiegelke”, (Verenigingsblad Heemkundevereniging Houthem Sint Gerlach), jrg. 18 nr.2, december 2011
- Diverse folders van de Valkenburgse Aquariumgrotten)
- Internet.
- Filmpje van de ontruiming:
- <https://www.youtube.com/watch?v=G5n2XfodFJM>
Filmpje over de hennepplantage:
<https://www.youtube.com/watch?v=nKmQ93HAL5g>

Hedendaagse steenbewerking: Vrees voor de freesmachine

Kevin Amendt

Samenvatting

Het bewerken van natuursteen voor het maken van bijvoorbeeld ornamenten voor kerken is tegenwoordig niet altijd meer volledig handwerk. In het tijdschrift van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed nr. 4 2019 wordt in het artikel ‘Vrees voor de freesmachine’ door Hendrik-Jan Tolboom de opkomst van machinale steenbewerking beschreven aan de hand van de restauratiewerkzaamheden aan de Grote Kerk in Breda. Hier volgt een samenvatting.

De Grote Kerk in Breda is gebouwd tussen 1410 en 1547 en is een van de gaafste en elegantste voorbeelden van de Brabantse gotiek. Restauratiewerkzaamheden tussen 1905 en 1956 zijn uitgevoerd in Franse kalksteen, zoals Euville en Reffroy, soorten die bij de bouw van de kerk niet gebruikt waren. Inmiddels hebben weer en wind een deel van dit restauratiewerk alweer behoorlijk aangetast en daarom wordt dit nu vernieuwd. In plaats van de Franse kalkgesteenten passen de steen- en beeldhouwers nu de duurzame Portland-kalksteen toe. Deze kalksteensoorten zijn voor de leek niet van elkaar te onderscheiden.

Meer en meer steenhouwerijen werken bij de restauratie van gebouwen met computergestuurde freesmachines. Het lijkt dan ook een kwestie van tijd of al het handwerk verdwijnt en de steen- en beeldhouwers moeten vrezen voor hun baan. Aan het begin van de twintigste eeuw hanteerden de ambachtslieden nauwelijks machines om de steen te bewerken. Vrijwel al het werk voerden zij met handgereedschappen uit.

Tegenwoordig scannen de steenhouwers met digitale technieken de aangetaste blokken. De oude stenen zijn beschadigd en moeten gedeeltelijk worden gereconstrueerd. Bij steenhouwwerk kun je dit na het scannen nog met een tekenprogramma oplossen, maar bij ornamenten gaat het alvorens te scannen met de hand. Een beeldhouwer vult het aangetaste exemplaar aan met een plastisch materiaal, zoals klei of een boetseerpasta. Het gecompleteerde beeldhouwwerk wordt gescand.

De nieuwe stenen worden deels in de gewenste vorm gefreesd door aan de hand van de scan de freesmachine aan te sturen. Het resultaat van het freeswerk kan echter nog niet meteen voor het herstel van het gebouw worden gebruikt. De steenhouwer en de beeldhouwer moeten ze nog handmatig bijwerken. De steenhouwer werkt het oppervlak nog met de hand af en de beeldhouwer zorgt voor diepte en spanning in het ornament. Na de restauratie zal het voor een specialist mogelijk zijn om de oude en de nieuwe delen uit elkaar te houden, maar de gemiddelde voorbijganger zal het verschil nauwelijks opvallen.

De computergestuurde freesmachine moet je in dit proces zien als een hedendaags equivalent van de steenhouwers die vroeger de beeldhouwers ondersteunden. Zij haalden de grote massa weg en kaptten de grove vorm uit, waarna de meester de laatste hand aan het beeldhouwwerk kon leggen. De inzet van geavanceerde technieken kan een goed resultaat opleveren, maar nog steeds heeft bij deze restauratie handwerk nadrukkelijk een plaats in het productieproces.

Lees het volledige artikel en bekijk de bijbehorende foto's via (met o.a. meer over het verschil in uiterlijk tussen hand- en computergestuurd werk en het voortbestaan van de kennis en kunde van het steen- en beeldhouwen): www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2019/01/01/tijdschrift-van-de-rijksdienst-voor-het-cultureel-erfgoed-november-2019

Lees meer over de Euville kalksteen:

[nl.wikipedia.org/wiki/Euville_\(kalksteen\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Euville_(kalksteen))

Lees meer over Portland kalksteen: nl.wikipedia.org/wiki/Portlandsteen

Over landmeterskettingen

Patrick Semmeling

Landmeetkunde bestond reeds bij de oude Egyptenaren: men gebruikte destijds touw met knopen om de grenzen van de landbouwpercelen te bepalen voor de belastingheffing. Ook werden houten stokken (tot 5m) gebruikt. Dit gebruik, hier 'verponding' genoemd, bleef ook bij ons nog bestaan tot de invoering van het kadaster in 1832. Echter reeds in de middeleeuwen vond

men touw niet maatvast genoeg: er kwam vaak letterlijk de rek in, door teveel krachtzetting, vocht, hitte en slepen over de grond. Daarom begon men metalen kettingen te gebruiken voor opmetingen.

In SOK-Info 187 beschreef John Hageman zijn vondst van een landmetersketting in het museum De Lakenhal te Leiden. Dit is echter niet het enige museum waar deze zijn te bewonderen: o.a. in het Rijksmuseum in Amsterdam, het belasting- en douanemuseum in Rotterdam en het Kadastermuseum in Arnhem zijn vergelijkbare exemplaren te vinden.

De Engelsen claimen overigens ten onrechte deze te hebben uitgevonden: men verwijst dan naar Edmund Gunter, welke zijn kettingsysteem voor het eerst in 1620 beschrijft. Een landmetersketting heet in veel Engelstalige landen daarom nog steeds een ‘Gunters chain’.

Echter reeds in 1442 is er in Nijbroek sprake van de ‘gesworen lantmeter’ Claas Janszoon: zijn knecht helpt er “de meetketting strak te trekken”.

Landmeter Berthelmeesz heeft in 1534 landerijen opgemeten “mit een raex”:

een zeer oud woord voor ketting (ook wel ‘reecx’). De 1^e vermelding in Frankrijk dateert van 1575, in Duitsland is er in 1591 sprake van een ‘Eyserne Kette’. De oudste afbeelding van een meetketting is die van Pieter Cort, een ‘ghesworen landmeter’ uit Alkmaar (1607). De resultaten van een opmeting werden overigens vaak genoteerd in geheimschrift, om te voorkomen dat de grondeigenaar kon meekijken. Deze was immers niet blij als de meting resulteerde in een hoger belastingtarief!

Een meetketting bestaat uit schalmen van ijzer, messing, koper of staal, 3 tot 6 mm dik. Elke schalm is verbonden via schakels (ringen). De totale lengte van een ketting kon variëren: kettingen van voor de Franse tijd waren bijvoorbeeld 60 of 72 voet, na invoering van de meter waren er standaardmaten van 5 tot 100 meter, waarvan 20 meter de meest gebruikte variant was.

Naam:	Revenue Chain	Gunter's chain	Engineer's chain
meter	± 10	± 20	± 30
voet	33	66	100
schalmen	16	100	100

Andere systemen zoals de Rathborn chain en Texas chain vonden alleen plaatselijk navolging. De Gunter's chain (ook wel: Surveyor's chain) kon men toepassen op zowel het Metrische als het Engelse systeem: met 50 kettingen voor een kilometer, 80 voor een mijl en 10 voor een vierkante Acre (50 Are). Deze ketting was zo populair dat het een eigen lengtemaat werd: de Chain.

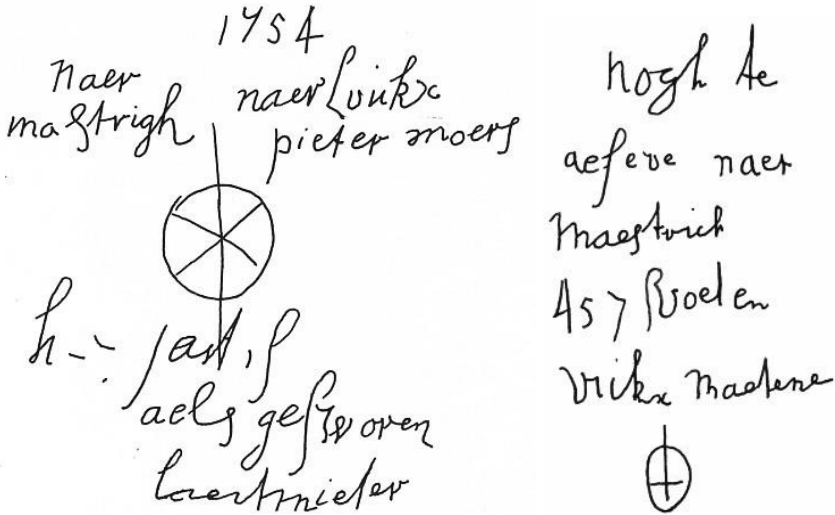
Bij een meting werden ook pinnen gebruikt: deze sloeg men aan de uiteinden in de vloer, om zo de ketting strak te trekken. Afstanden werden vaak 2 of 3 maal gemeten en bij afwijkingen nam men het gemiddelde. In een beschrijving uit 1828 valt op te maken dat men 660 voet (200 meter) kon opmeten in 5 minuten tijd: een vrij hoog tempo dus. Hoeken kon men berekenen met een landmeterskruis, jacobsstaf of winkelkruis. Landmeters gebruikten overigens liever een korte dan een lange ketting. In een leerboek (1600) vinden we namelijk: "door zijn groote swaerte ende lengte niet zo bequaem". Ook in 1703 wordt over een lange ketting gezegd dat "men die wel mag uitbannen".

Begin 20^e eeuw werden de kettingen vervangen door stalen meetbanden, voornamelijk bij de spoorwegen. In India worden echter nog steeds meetkettingen geproduceerd en gebruikt, aangezien deze daar volgens het wetboek gebruikt moeten worden bij opmetingen.

In het Zuidelijk Gangenstelstel van de St. Pietersberg stonden meerdere opschriften van de 'gesworen laentmieter' Hendrick Jentis, met de jaartallen 1754 en 1768. Ook hij heeft waarschijnlijk een ketting gebruikt voor zijn metingen, die de begrenzing van toenmalige werkfronten aangaven.

Zo worden als eigenaar of exploitant genoemd: Pieter Moers, Limborgh, Colette, St. Martin (Luik), St. Jacques (Luik), Scoultus en Hunius alias Wien. De opmetingen gingen in 'Vicka/vickx maetene': de Wijcker voet? Opschriften van H. Jentis zijn ook te vinden in de Grote Berg (Zichen-Zussen). Een verder onderzoek is daarom zeker aan te bevelen.

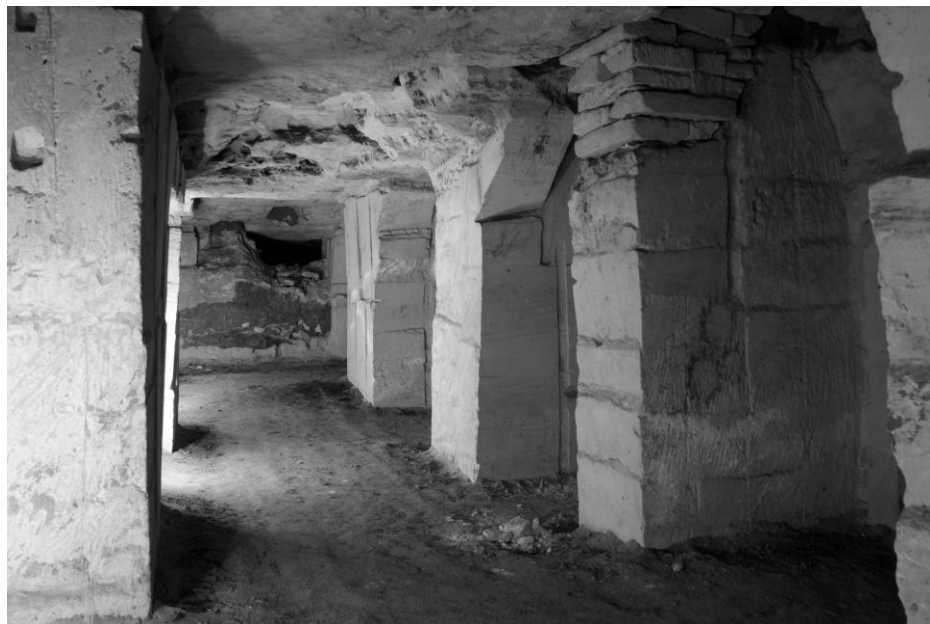

Bronnen:

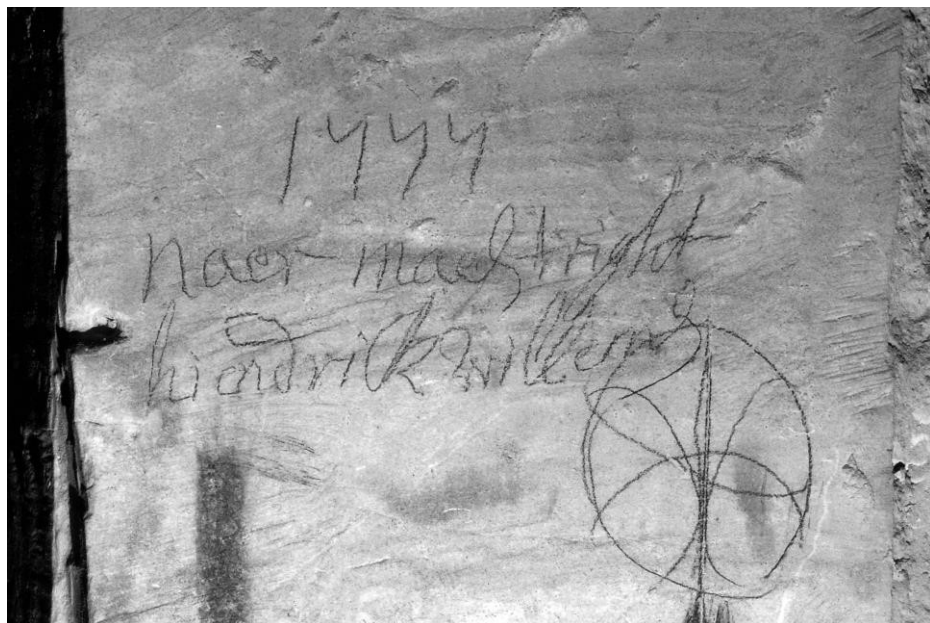
- * De Hollandse Cirkel: juli 2002, maart 2017
- * Jan Spee: Themaboek 'Gebiedsindeling Jentis' (1986)
(gebaseerd op de schetsboeken 29 t/m 32 van Jan Dielis, 1949-1952)
- * Joachim Rozek: Onderzoek van historisch topografisch instrumentarium (2011)
- * F.P. Gisius Nanning: Handleiding tot de werkdadige meetkunst (1828)
- * https://en.wikipedia.org/wiki/Gunter%27s_chain
- * [https://en.wikipedia.org/wiki/Chain_\(unit\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Chain_(unit))
- * <https://nl.wikipedia.org/wiki/Verponding>
- * <http://www.archiefalkmaar.nl/beeldbank/9a5bede0-ce28-4584-9494-06c0abef1af9>
- * <https://theconstructor.org/surveying/types-of-chains-surveying/13889/>
- * Indian Standards Institution: Specification for metric surveying chains (1977)
- * diverse kleinere bronnen

Inspectie van de landmetersketting (20m) uit de collectie Ceulen
Jezuïetenberg 30 oktober 2019, foto: Patrick Semmeling

Foto's: Frans Willems (Grote Berg-Zussen)

“De geschiedenis van de gemeentegrot”

John Hageman

Tijdens zijn boekpresentatie “Gemeentegrot Valkenburg aan de Geul” besprak ik met John van Schaik een archiefstuk dat betrekking heeft op de balletuitvoering ter gelegenheid van de officiële ingebruikname van het ondergronds theater in het Romeins gedeelte van de Gemeentegrot in 1950.

Op bladzijde 140 en 141 van dit boekwerk heeft John aandacht geschonken aan dit gebeuren. Hij citeerde o.a. uit de door Loe Maas geschreven tekst “De geschiedenis van de Gemeentegrot”. Deze diende als verbindende tekst bij een opgevoerde klassieke balletvoorstelling in vijf bedrijven.

Wally Haacke had de choreografie ontworpen en voordrachtskunstenares Leny Malherbe sprak Maas’ verbindende poëzie als geest van de grot, de “Oude Dame”.

Leerlingen van de Valkenburgse scholen namen ook deel aan de balletgroep van Wally Haacke.

Loe Maas (pseudoniem van Leo Snackers) was een Maastrichtse journalist, dichter en succesvol schrijver van toneel-en spektakelstukken. Als ras-Maastrichtenaar ook schrijver van carnavalsliedjes als “Noonk Harie vaan Klevarie” en “Tech höb ’t weer”. Zelfs de gebleven term “de Mestreechter Geis” is van zijn hand.

Wally Haacke was een toendertijd zeer beroemde Maastrichtse balletlerares. Zelfs op het wereld- Mariacongres in 1947 in Maastricht danste haar balletgroep op het Vrijthof tijdens de voorstelling van “MARIKE VAN NIMWEGEN”. Dit in een prachtig decor van maar liefst 20.000 mergelstenen blokken (uit de Roothergroeve aangevoerd!).

John vond het jammer dat hij in zijn boek niet meer aandacht had kunnen schenken aan de tekst van Loe Maas. Hij was bang dat het een onbekend archiefstuk zou blijven en dat we “wellicht (..) samen een artikel en aanvullend gedicht plus de integrale tekst kunnen samenstellen voor een uitgave...”.

Op het gedicht na kom ik aan zijn wens tegemoet. Hierna volgt het oorspronkelijke gedicht, zonder één enkele wijziging.

Dichterlijke vrijheden staan onvolkomenheden in de historische gebeurtenissen toe en de geschiedschrijving van de mergelgrotten zal de deskundige lezer soms de wenkbrauwen doen fronsen; evenals de toenmalige dichtwijze: langdradig en pathetisch.

Maar laten we de dichter niet tekort doen en zijn werkstuk lezen en aanhoren met de ogen en de oren van toen.

Bij deze feestelijke opening waren prins Bernhard en koningin Juliana de eregasten.

Info: Leidse Courant, 25 april 1950, pagina 2

“Gemeentegrot Valkenburg aan de Geul, John van Schaik

De Geschiedenis der grot

1. Het ontstaan van de grot

Hier! Hier ben ik! Wie scheurde het duister?
Wie schond de stilte van mijn droom?
Hier ben’k! Wat wilt gij? Spreek! Ik luister.
Gij zwijgt? Alleen de woelge stroom
der eeuwen hoor ik rond mij kolken:
een somber-golvende donkre zee,
die grillige dieren en bloemen bevolken.
Wat wilt gij? Hoor! van mensenwee
hangt d’echo in de duistere gangen
en tranen druppen er eindeloos.
O Gij, die mij in uw wil hebt gevangen
en bloeien doet als een vreemde roos
in ’t sierlijk dansen, wat kan ik bieden?

Ik ben de grijze geest van de grot

de stomme getuige van 't wereldgeschieden,
de chroniqueur van 't mensenlot
sinds de dag dat een woeste regen
de resten vernielde van 't paradijs
en al wat leven had gekregen.

De dood werd toen de aarde een spijs
en somberheid een drank. De vloedden
sprongen wielend tot de zwarte lucht
en immer nieuwe stromen voedden
de eindeloze zee. Geen vlucht
van zwanen kliefde nacht of morgen,
geen merel zong, geen nachtegaal
geen leven leefde, noch verborgen,
noch openlijk. En geen andre taal
werd er gehoord dan die der waatren
met zich slepend steen en plant:
een schuimend, bruto en zinloos klatren.

Zo scheen 't. Doch in die zwarte brand
kwam klein een broze kern tot leven
en groeide en zag zich plots omringd
van duizendmaal hetzelfde streven
en groeien – want het leven dwingt
tot leven immer - ; het water werd
gelijk eens het land: van liefd' en strijden
vervuld en sierlijk bloembesterd.

En als een vrucht van sombre tijden
rijpte in het schelpen-hart
de witte parel: zon der wijzen,
lach die alle droefheid tart.

Dit is 't verhaal. Maar ik ben een grijze
geest en grijs is ook mijn woord.
Gij die het schone hebt verkoren
en door de schoonheid werd bekoord
van 't eigen land, wilt zien en horen:
de dans maakt levend, zo het hoort.

2. De Romeinen

Weer kwamen de bloemen. Weer was er 't zingen
van man en vrouw in een vruchtbaar geluk.
Weer bouwde men huizen en schiep men dingen,
waarin het vernuft zich met blijde ruk
bevrijdde van de armoe. In zon'ge vreugde
groeide geslacht naar geslacht, en de geest
ontwikkelde zich naar de edelste deugden.
Iedere nieuwe dag was een feest.
Maar de rijpende mens rijpt licht naar het kwade
als 't hart niet meer naar de hemel tracht.
Hij gaat alleen bij zich zelf te rade
en droomt in grootheidswaan van macht.
De naaste wordt middel. Meer niet. Het dromen
wordt willen, de wil wordt één met geweld.

Toen is de smart opnieuw gekomen.
Hoe vaak nog moet dit verhaal verteld!
De sterke grijpt naar 't zwaard, en de vrede
vlucht in een mantel van rouw en klacht.
Alwie eens zong, behoudt slechts een bede,
wie 't licht beminde, roep om de nacht.

Zo trok met geweld - 't is eeuwen geleden -
't Romeinse heer door het liefelijk land
van de Geul waar heuvels en dalen sneden
de horizon in bloesembrand.
Trompetten schalden. De paarden joegen
de overweldigden saam en slag na slag
met striemende zweepen soldaten sloegen
de angstigen. Luister, hoort hun lach!
Vooruit, aan 't werk! Vooruit, als slaven.
De veldheer wenst een warm paleis.
Diep in uw aarde, zaagt, gij braven,

diep in uw grot, op vro'ke wijs.....
Vooruit, gij moet de zandsteen zagen
in grote blokken, dag en nacht.
Hier, stilt uw honger aan de slagen,
laaft uw dorst met traan en klacht!

Nog zie ik hier, in deze grotten,
hun schimmen omgaan, 'k hoor hun smart
weerklinken, samen met het spotten
van de soldaten. Zie, in 't zwart
der gangen drijven de Romeinen
nòg hun slaven. Hoor, een schreeuw!
Een volk verging in felle pijnen!
Maar zijn klacht blijft eeuw na eeuw.

3. De Bokkenrijders

Wanneer de groten elkaar bestrijden,
hoe zullen de kleinen dan vredig thuis zijn!
De broeder doet de broeder lijden
op zoek naar troost voor eigen pijn.
Als de ellende stijgt tot aan de lippen,
wanhoop uit de ogen slaat,
als laatste vreugde wil ontglippen,
vee en akkervrucht ontgaat -
dan rijdt de nijd op vuurge bokken
door de avond, en 't bezit
van rijken komt de arme lokken.
Wee! sluit deur en raam, en bidt
dat de Heilgen uw huis beschermen
en u sparen voor smart en dood.
Wanneer gezworenen gaan zwermen,
dan kleurt de avond angstig rood
en luiden tevergeefs de klokken,
dan beeft de aarde, stokt de stroom,
vallen sterren als bloedge vlokken

en roept het kind in bange droom
vergeefs om bijstand van zijn moeder.

Dit is het ongetemde uur.
De broeder doodt zijn eigen broeder,
de vriend zijn vriend. En 't fakkelvuur
der giftige vreugde wordt ontstoken.
Wat is mijn en wat is dijn?
De armoe is met bloed gebroken
en elk bezit veroorzaakt pijn.

De buit is in de grot geborgen.
En wie herkende een gezicht?
Elk is een vrome in de morgen.
Doch 't feestmaal staat reeds aangericht....

4. Franse overheersing

Graag zou 'k van blijder uren zingen,
van liefde, vrede en merellied -
maar vreugde laat zich nimmer dwingen.
Deez' wanden druipen van 't verdriet.
Er was een tijd dat al in 't teken
van de zon en de lelie stond.
De wegen schenen guldene beken
van puur geluk en overal rond
hing de tere muziek van de cimbel.
Ieder gebaar scheen een sierlijke dans.
't Gelaat der mensen was zonder rimpel,
en over 't gepruikte hoofd lag een glans
en geur van beschaving en witte rozen.
Heel 't leven nam deel aan het menuet
dat de geest van de tijd had uitgekozen.
Het uur scheen met goud en paarlen bezet.
Zo scheen 't. Maar achter die schone facade
rotte het leven der kleinen heen

verguisd, geminacht, vertrapt, versmaad, en
enkel gevoed met angst en geweent.
Vrijheid, Gelijkheid! Waar werd het geboren?
dit lied van de roem, dit lied van het bloed?
De dag der bevrijding ging eindelijk gloren?
Zij grepen de macht van de overmoed
en sloopten de witgelakte paleizen
en spleten de hoofden met poeder en pruik.
Zij schreeuwden zich sterk aan hun Marseillaise
en dronken zich zat aan de bittere kruik
van nijd en van haat. De godin van de rede
is onze God. En God werd verjaagd.
Doch boven de vloek rees de vroomste bede.
De priester, door enkle verblinden belaagd,
werd door de goeden met vreugde omhangen.
Ook hier in de grot. Een stille stoet
met brandende kaarsen en fluisterzangen
ontving hem en borg hem, tot eigen zoet
en heilge troost hier. Nog kunt gij het horen
en zien als uw hart van God is vervuld:
uit tranen en liefde is Limburg geboren
en God heeft uit liefde de heuveln verguld.

5. Besluit. Het heden.

In smart en vernuft is de wereld gegroeid.
Naar geest en vreugde steeds enger gebonden.
Het hart van de mens is ziek en vermoeid
en zoekt naar de vrede, ongeschonden.
Doch 't zoekt zo vaak, waar 't vinden faalt.
Wie zal het brood der vriendschap breken?
Wie zal de mens, voor hij gans verdwaalt
en voor een boze geest is bezwaken,
duiden het heuvelend paradijs
van bloemen, rivieren en nachtegalen?

Ik ben de geest der grot, en grijs
en lang vergaan zijn mijn verhalen.
Gij riept mij. Ik kwam, en draaide 't blad
der geschiedenis om met trage slagen.
Maar gij, die hier uw feestuur had
en, door de liefde voor 't land gedragen,
't geschenk der rust voor elk bereidt
voor elk de broze droom van de vrede,
plant gij Uw leefkracht in de tijd
steeds dieper. En laat mij weer treden
in de nacht vanwaar ik kwam.

Ik ben wat was. Gij zij het morgen.
Ik ben slechts steen, gij zijt een vlam
van weldaad. En uw daden borgen
(V)rede, (V)eiligheid en (V)reugd.
Ik ga. Vaarwel. De danseressen wachten,
en heeft mijn woord u niet verheugd,
hààr schoon bewegen winne uw achten.

Ontmoeting op de Kerstmarkt Valkenburg

Martha van de Ven

Op de kerstmarkt zondag 1 december meldde zich aan de SOK-stand de kleinzoon van Willy Verster.

Hij heeft zijn contactgegevens achter gelaten voor diegene die op zoek is of geïnteresseerd is naar de gegevens uit de tijd van zijn opa ondergronds.

Laat het mij even weten via *marthaku@hotmail.com*

Een vrijwel uitgewiste reclame

Gerard Majoor

Eind zestiger jaren bezocht ik met studievrienden regelmatig het stelsel Zonneberg (Majoor, 2017). Als voormalig pijp- en sigarenroker herinner ik mij dat er in de hoofdgang voorbij de draak en achter de (later aangebrachte) zagen aan de rechterkant een grote reclame op de muur stond van “Stellio sigaren”. Deze reclame is later duidelijk met opzet grotendeels weggekrast. Alleen de hoofdletter S en een deel van het woord “sigaren” hebben de aanslag overleefd (figuur 1).

Met hulp van mw. Brigitte Hackeng, informatie-medewerkster van de stadsbibliotheek in het Centre Ceramique, werd geprobeerd informatie over Stellio sigaren te achterhalen. Dat mislukte in eerste instantie omdat er een fout in mijn geheugen bleek te zitten: er moet “Stelio” in plaats van “Stellio” hebben gestaan. Maar toen was het prijs! Belangrijkste vondst op internet was een registratie van het beeldmerk van Stelio waarin de naam met dezelfde S is geschreven als in de reclame in Zonneberg (figuur 2). Uit de informatie op internet blijkt echter dat Stelio vooral Turkse sigaretten produceerde. Zou mijn geheugen me ook op dat punt op het verkeerde been hebben gezet? De Baar schrijft in 2008 over: “...het bedrijf [Stelio, G.M.] dat sigarenhandelaar en -winkelier Eduard Huf...”, dus dat gaf hoop. Met Rob Visser en Martha van de Ven onderzocht ik of het woord “sigaren” of “sigaretten” in het vlak van de weggekraste reclame had gepast. We vonden helemaal rechts in het vlak nog een klein restje van de laatste letter van dat woord, mogelijk een N. Die letter heeft zo ver van de nog resterende letters gestaan dat het waarschijnlijker is dat er “sigaretten” dan “sigaren” heeft gestaan. En dan, volgens de toen gangbare spelling, “cigaretten” met een c als beginletter. Het vertrouwen in mijn lange-termijn geheugen heeft door dit onderzoekje een ernstige knauw gekregen. Het falen van het menselijk geheugen is gelukkig door wetenschappelijk onderzoek, onder andere aan de Universiteit Maastricht, bevestigd (Crombag & Merckelbach, 1996).

De bron van de reclame was de in 1904 in Noord-Amsterdam door Eduard Huf gestichte Stelio tabaksfabriek. Blijkens de registratie van de fabriek in de Staatscourant was “Eduard” overigens een opgedirkte versie van de eigenlijke voornaam van de heer Huf, die gewoon Peter heette (Sligt, 2018). De naam Stelio werd afgeleid van de naam van de bedrijfsleider Stelianos Efstathópoulos, er werden immers vooral Turkse sigaretten geproduceerd. Mannen in traditionele Turkse kledij (en met een fez op hun hoofd) sneden en prepareerden de tabak uit Smyrna. In de fabriek werden er door jonge

vrouwen sigaretten van gerold. De fabriek is in 1931 failliet gegaan (Sligt, 2018).

Rest nog de vraag waarom iemand de Stelio reclame zo zwaar heeft beschadigd. ‘Eine vaan us’ die moeite had met de komst van Turkse gastarbeiders naar Nederland in de zestiger jaren? Een kompaan van een fel tegenstander van het roken van tabak als de provo en ‘anti-rook magiër’ Robert Jasper Grootveld in 1961? (Duivenvoorden, 2009). Of een collega van de stoppen-met-roken-professor van de Universiteit Maastricht, dr. ir. Onno van Schayck (Van den Brand e.a., 2019)? Ik weet het niet. Sommige vragen zullen vrijwel zeker nooit worden beantwoord.

Met dank aan Brigitte Hackeng, Martha Van de Ven-Kuijpers en Rob Visser voor hun enthousiaste assistentie.

Gerard Majoor

Referenties

- Baar, P.-P. de, 2008. Té is nooit goed. Ons Amsterdam 2008, nummer 11-12.
<https://onsamsterdam.nl/nummer-11-12-november-december-2008?start=4>. Geraadpleegd 2-11-2019.
- Brand, F.A. van den, (...) & O.C.P. van Schayck, 2019. Does free or lower cost smoking cessation medication stimulate quitting? Findings from the International Tobacco Control (ITC) Netherlands and UK surveys. Tobacco Control 28: 561-567.
- Crombag, H.F.M. & H.L.G.J. Merckelbach, 1996. Hervonden herinneringen en andere misverstanden. Uitgeverij Contact, Amsterdam.
- Duivenvoorden, E., 2009. Biografie Robert Jasper Grootveld. Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis.
<http://www.iisg.nl/grootveld/biografie.php>. Geraadpleegd 2-11-2019.
- Majoor, G., 2017. Slakken in de gang van Noord. SOK Info 176: 11-14.
- Sligt, F., 2018. Een interessante industrie: een Turkse sigarettenfabriek (deel 2).
<https://geheugenvancentrum.amsterdam/page/1391/een-interessante-industrie-een-turkse-sigarettenfabriek->. Geraadpleegd 2-11-2019.

Figuur 1. De beschadigde reclame in Zonneberg. (Foto: Rob Visser).

Figuur 2. Beeldmerk van Stelio, opgenomen in de Nederlandse Staatscourant van 01-12-1905. Let op de overeenkomst met de hoofdletter S in figuur 1.

MEET THE UNDERGROUND PRESS

“Veilig” (*de Limburger van 14 november 2019*): het dak van de **GEULHEMMERGROEVE** voldoet aan de eisen die uit veiligheidsoverwegingen worden gesteld aan de stabiliteit. In 2016 bleek bij een onderzoek dat de mergellagen boven de ondergrondse mergelgangen minder dik waren dan altijd werd aangenomen. Omdat de grotten regelmatig worden gebruikt voor rondleidingen, onder meer met Kerstmis, is het stelsel opnieuw geïnspecteerd. Uit de metingen blijkt dat de grotten veilig zijn.

“Mysterieuze put onder wegdek ontdekt” (*dL van 26 november 2019*): bij de reconstructie van de Valkenburgerstraat in Berg en Terblijt is een onverwachte put aangetroffen. Meteen werd de archeologische dienst ingeschakeld om de put te onderzoeken. **Maurice MOMMERS**: *“Het kan gaan om een oude waterput. We weten dat daar in de buurt altijd een waterput is geweest. Maar het zou ook de ingang van een mergelgroeve kunnen zijn. Wellicht zijn vroeger door dat gat mergelblokken naar boven gehaald.”*

“Grotsauna” (*DL van 29 november 2019*): **Thermae 2000** wilt zich over enkele jaren onderscheiden met een grotsauna, 35 meter onder de grond. *“We hebben wat men in de volksmond de **AQUARIUMGROEVE** noemt voor vijftig jaar gepacht van de gemeente”* Met een tunnelboor wordt op verticale wijze een toegang gemaakt per lift en trap. De opening staat gepland in 2013.

“Van Engelshoven even terug naar de roots” (*dL van 7 december 2019*): de wijk Sint Pieter stond stil bij 100 jaar annexatie door Maastricht. Minister van Engelshoven werd uitgenodigd omdat haar grootvader werd geboren in de wijk. Hij is ook nog er wethouder geweest. Op het programma stond uiteraard een bezoek aan de **KLUIS** waar ze “met de nodige fingerwijzingen” werd rondgeleid door **Hans OGG**.

“Gemeentegrot trekt minder bezoekers” (*dL van 13 december 2019*): in vergelijking met dezelfde periode in 2018 blijvende bezoekersaantallen in de **GEMEENTEGROT** behoorlijk achter bij de verwachtingen. Er zijn tot nu toe duizend bezoekers minder geteld dan vorig jaar. Maar de gemeente rekent er in elk geval opdat het aantal van vorig jaar - 150.000 – dit jaar op zijn minst wordt geëvenaard. Bij de **FLUWEELENGROT** ligt het aantal bezoekers tot nu toe op het zelfde niveau als vorig jaar.

Met dank aan de trouwe correspondenten Jan Paul v.d. Pas, Herman de Swart en Peggy Versteegh. Voor knipsels, kopieën en uittreksels kunt u altijd terecht op het bekende adres: Ton Breuls, Bovenstraat 28, B 3770 Kanne-Riemst. Telefoon/fax 012-454059. E-mail: tbreuls@telenet.be.

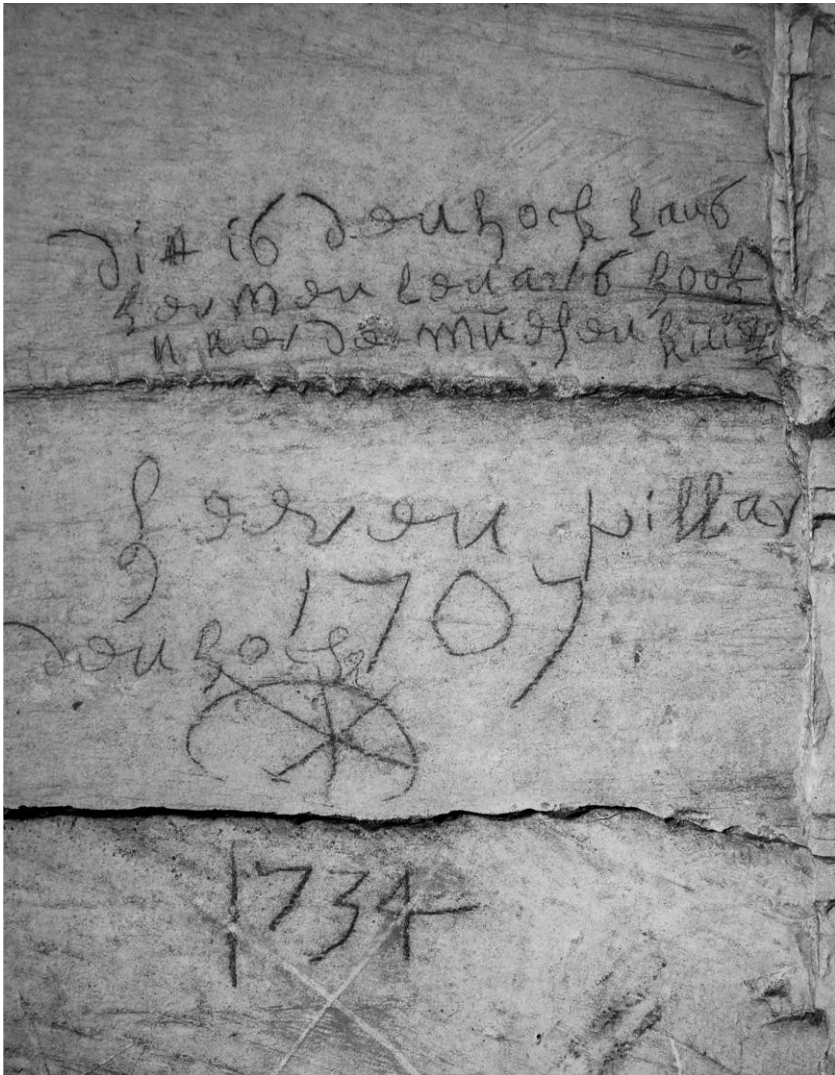

Foto: Frans Willems (Grote Berg-Zussen)

Volgende SOK-avond: Vrijdag 10 januari 2020 Aanvang **19.30 uur!**

De SOK-Info redactie heeft het recht om een aangeboden artikel te weigeren. De geplaatste artikelen vertegenwoordigen niet automatisch de standpunten van de SOK-Info redactie of die van het SOK-bestuur.

Groeven in beheer bij de stichting Ir. D.C. van Schaik:

Bovengenoemde organisatie heeft een aantal groeven in beheer of een collectieve vergunning voor een groeve. Voor het bezoeken van deze groeven moet U contact opnemen met de beheerder.

Bij inbraak in één van deze groeven:

Bij constatering van inbraak en/of vernielingen aan een van de groeven dit direct melden, liefst dezelfde dag nog.

Melden van vernielingen bij onderstaande personen. Als de eerste niet bereikbaar is, dan de volgende op de lijst.

1e Groevebeheerder van die groeve. Voor namen en telefoonnummers, zie hieronder.

2^e Stefan Jerzykowski, Technische Dienst: 06 51659384 (geen spoed: graag whatsapp/sms)

3^e Ieder bestuurslid van de Van Schaikstichting. Voor namen en telefoonnummers, zie pagina. 2

De Van Schaikstichting stelt zich ten doel de afsluiting van de groeve binnen 24 uur te herstellen.

Voor meer informatie: www.vanschaikstichting.nl

Groeve:	Beheerder:	Telefoon:
Apostelgroeve	Ton Breuls	00-3212 45 40 59
Fallenberggroeve (niet toegankelijk)	Rob Swaans	043-3470868
Gewandgroeve	Marc Dresens	06-55727887
Heiberggroeve		
Groeve de Keel / De Kleine Keel	Luc Walschot / René Peels	00-3212441350
Groeve Eys (niet toegankelijk)	Wim Kneepkens	043-3471188
Keldertjes Slavante	Wil Ramaekers/Jean Marie Schrijnemaekers	043-364 52 39
Roothergroeve	John Hageman	043-364 54 19
Scharnderberg (niet toegankelijk)	John en Rob Knubben	043-361 12 27
Scheuldergroeve (niet toegankelijk)	Jan-Paul van der Pas	045-40 41 600
Theunisgroeve	Ed en Thuur Thijssens	06-44633650
Vuursteenmijn Rijckholt	Martha en Jan van de Ven	043-3432084

De Sint-Pietersberg:

De Sint-Pietersberg wordt beheerd door de Vereniging Natuurmonumenten. De SOK heeft een collectieve onderzoeksvergunning voor de Zonneberg, het Noordelijk Gangenstelsel en het gebied onder het Fort.

Onderzoeksaanvragen moeten ingediend worden bij het secretariaat van de SOK.

Toezichhouder van de beide groeven is Harm Hovens, telefoon: 06-558 25 192.

Bij onraad of calamiteiten kunt u ook de boswachter, Tim Koumans, contacteren, telefoon: 06-832 15 415.

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van de

Provincie Limburg

De SOK-Info

is een uitgave van de

Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven,
Natuurhistorisch Genootschap Limburg.

